

1. UVOD

1.1. DRUŠTVENI SUKOBI

Osnovni istraživački interes ovog rada jest društveni sukob. Što uopće znamo o tom pojmu i kako ga definirati da bi bio najbliži ideji sukoba o kakvoj govori van Creveld, ili o kakvoj se govori kad se rabi termin “prevencija sukoba” (*conflict prevention*), ili sukobu kakvog smo iskusili u prvoj polovici 1990-ih u Hrvatskoj?

Jedna od mnogobrojnih definicija društvenog sukoba određuje takav sukob kao sukob među pojedincima ili društvenim skupinama (za razliku od konflikata unutar svijesti pojedinca), tj. kao suprotstavljanje pojedinaca ili skupina na osnovi konkurentskih interesa, različitih identiteta i/ili različitih stavova. Također se napominje da takva definicija ne znači nužno korištenje nasilja u sukobu i ne određuje društveni sukob, nužno, kao aktivnost koje njeni sudionici moraju biti svjesni (Schellenberg, 1996.).

Naš je interes usmjeren ipak nešto uže: manje nas zanimaju interindividualni sukobi i sukobi između manjih društvenih skupina niže razine organizacije, a više oni među većim društvenim skupinama i institucionalnim organizacijama poput država. Još preciznije, zanimaju nas prvenstveno one društvene pojave i procesi kod kojih su izražene neke od sljedećih karakteristika:

- Postojanje percepcije o nekomplementarnim interesima barem dviju društvenih skupina.
- Postojanje spremnosti barem jedne sukobljene skupine (ili nekog utjecajnog dijela te skupine) da djeluje i ostvari svoje interese bez obzira na druge skupine koje će time biti pogođene.
- U sukob je na različite načine (aktivno ili pasivno) uključen znatan dio populacije koja živi na određenom prostoru.
- Postojanje težnje da se sukob interesa rješava izvan institucija političkog sustava.
- Postojanje stvarne opasnosti od izbijanja nasilja.
- Postojanje realne mogućnosti da će sukob imati značajne posljedice za politički, gospodarski i druge aspekte života zemlje u kojoj je nastao ili zemalja u njezinom okruženju.

Prethodni opis nije strogo definiranje predmeta proučavanja ove knjige, ali daje jasan okvir za razumijevanje intencije autora. Ovako ili slično naznačen predmet istraživanja karakterističan je za mnoge projekte i baze podataka na istraživačkim institutima i sveučilištima širom svijeta. Navodimo neke značajnije, koji ujedno pokazuju količinu stvarnih sukoba u svijetu i veličinu baze empirijskih znanja koja mogu poslužiti kao temelj u izgradnji

formalnih modela sukoba. Naravno, problem je često u nepoznavanju ili netočnoj interpretaciji određenih detalja i činjenica vezanih uz pojedine sukobe.

Odjel za mirovne studije i istraživanje sukoba (Department of Peace and Conflict Research) na Sveučilištu u Uppsali (<http://www.pcr.uu.se>) prikuplja podatke o oružanim sukobima u svijetu u razdoblju od 1989. do 2003. godine (vidjeti 2.3.4.). Za sada baza sadrži podatke o 117 sukoba, uz napomenu da za 2003. godinu podaci još nisu potpuni. Oružani sukobi u ovoj bazi podijeljeni su u tri kategorije: manji sukobi (više od 25 žrtava godišnje, a manje od 1000 žrtava ukupno), srednji sukobi (više od 1000 žrtava ukupno, ali manje od 1000 žrtava u jednoj godini), te ratovi (više od 1000 žrtava godišnje). Rezultati ovih istraživanja pojavljuju se redovito u godišnjaku SIPRI-ja, te u časopisu *Journal of Peace Research*.¹

Conflict Barometer, kojim se na Sveučilištu u Heidelbergu prate nasilni i nenasilni sukobi u svijetu (vidjeti 2.3.3.; http://www.hiik.de/en/index_e.htm), za 2003. godinu navodi 218 sukoba, od toga 138 nenasilnih sukoba, 45 kriza s povremenom upotrebom nasilja i 35 nasilnih sukoba (14 ratova i 21 ozbiljna kriza s masovnom upotrebom nasilja).

Peter Brecke (Brecke, 1999.) sa Fakulteta za međunarodne odnose Sam Nunn u sastavu Instituta za tehnologiju države Georgia (The Sam Nunn Institute of International Affairs, Georgia School of Technology), za potrebe projekta *Taxonomy of Violent Conflicts*, prikupio je podatke o preko 3200 oružanih sukoba u cijelom svijetu od 1400. godine do danas. Njegova je procjena da će, uz dodatno istraživanje, taj broj porasti na preko 4000, ali da neće doseći 5000 sukoba. Nakon unošenja osnovnih podataka u računalo, klsterskom analizom pokušat će izraditi taksonomiju sukoba.

Projekt *International Crisis Behavior* (ICB) na Sveučilištu Maryland (Centar za međunarodni razvoj i upravljanje sukobima – Center for International Development and Conflict Management, u nastavku CIDCM; <http://www.cidcm.umd.edu/>) pruža podatke o 434 krize, 33 dugotrajnija sukoba i 956 aktera kriza u svijetu između 1918. i 2001. godine (projekt je detaljno opisan u sekciji 2.3.8.). Isti Centar u okviru projekta *State Failure* (vidi 3.2.1.) prikuplja i informacije o slučajevima potpunog ili djelomičnog kolapsa država, koji su započeli u razdoblju između 1955. i 1998. godine.

S druge strane, Öberg (1998.) na osnovi nekih procjena iz literature navodi da je primjerice u Africi između 1964. i 1979. godine samo jedan posto situacija mogućeg etničkoga sukoba doista preraslo u nasilje. Pod “situacijom mogućeg sukoba” smatra se bliska interakcija dviju etničkih skupina (jer je nužan uvjet da bi došlo do nasilja). Bez obzira na točnost ove procjene, sigurno je da se velika većina interakcija na međunarodnom planu i među društvenim skupinama u pojedinim državama svijeta odvija na miran način i ne izaziva veću nestabilnost ili nasilje. Takve mirne interakcije uglavnom prolaze nezapaženo, iako su one barem jednako važan dio sklopa stabilnost-nestabilnost (ili suradnja-nasilje) kao i one interakcije koje eskaliraju u sukob.

U istom tonu Brass (1996.) komentira situaciju u Indiji: tamo živi stotine plemenskih grupa s preko 50 milijuna članova, slučajevi političke mobilizacije pojedinih grupa bili su česti, ali

¹ SIPRI-jeva definicija rata podrazumijeva najmanje 1000 žrtava godišnje, dok baza podataka u Uppsali, kao što je iz navedenog vidljivo, tretira sukob kao širi pojam.

je neznatan broj prerastao u oštre, nasilne secesionističke pokrete usmjerene protiv države ili drugih grupa. Štoviše, većina grupa nije se nikad mobilizirala i pobunila.

Dok promatramo brojeve sukoba koji se pojavljuju u ovim projektima, možemo se zapitati je li te sukobe moguće na neki način klasificirati i zatim pojedine klase ili mehanizme opisati odgovarajućim formalnim modelima. S obzirom na brojna ograničenja, nije realno očekivati da ti modeli mogu imati značajnu prediktivnu sposobnost, ali bi barem mogli zorno ukazati na povezanost određenih pojava ili na granice “faznog prostora” u kojem se sustav može naći. S time u vezi korisno je prikazati i klasifikacije sukoba koje koriste drugi.

Projekt CIFP Nizozemskog instituta za međunarodne odnose Clingendael (Clingendael – Netherlands Institute of International Relations) (vidi 2.1.4.) i konzorcij FEWER razlikuju sedam tipova kriza: međunarodni sukobi, interni sukobi, političke krize, ekonomske krize, humanitarne katastrofe, kolaps okoliša, iscrpljivanje resursa (Ampleford i Joseph, 2000.: 10). Konzorcij FEWER, nadalje, u rječniku pojmova vezanih uz prevenciju sukoba govori o ranom upozoravanju na mogućnosti: eskalacije internog sukoba, genocida, politicida, democida, vala izbjeglica u druge države, unutarnjih raseljavanja, kompleksnih humanitarnih kriza, propasti država, ugrožavanja manjina, gladi. I to je jedna od mogućih klasifikacija društvenih nestabilnosti i sukoba (Schmid, 1998.).

Već spomenuti CIDCM vodi nekoliko zanimljivih projekata, među kojima se posebno ističu: *International Crisis Behavior*, *State Failure*, *Minorities at Risk* i *Armed Conflict and Intervention*. U ovim projektima unutarnji su sukobi klasificirani kao etnički sukobi (nasilni sukobi između vlade i nacionalnih, etničkih, religijskih i drugih komunalnih manjina koje žele promijeniti svoj status), revolucionarni ratovi (nasilni sukobi između vlade i politički organiziranih skupina koje žele smijeniti vladu i preuzeti vlast), nagle promjene režima (velike i nagle promjene u načinu upravljanja zemljom, primjerice kolaps države, ozbiljna nestabilnost režima ili prijelaz iz demokratskog u autokratski sustav), te politicidi i genocidi (promocija, provedba ili implicirana suglasnost vladajuće elite s politikom koja rezultira smrću značajnog broja pripadnika neke etničke ili religijske komunalne skupine ili političke skupine) (Gurr i Harff, 1997.).

Valja također napomenuti da ovako postavljeno istraživanje društvenih sukoba nužno prodire u domene različitih znanstvenih grana, polja, pa čak i područja. Sam mehanizam sukoba – kao fizičke aktivnosti – pripada u vojno ili vojno-tehničko područje. Političke znanosti sukob istražuju prvenstveno kao politički fenomen, bilo da se radi o geopolitičkim odnosima i međunarodnom sukobu, bilo da se radi o unutarnjopolitičkoj nestabilnosti, političkom uređenju, pitanjima manjinskih prava, prava na samoodređenje i slično. Predmet interesa sociologije prvenstveno je usmjeren na istraživanje sukoba kao jednog od fenomena karakterističnih za ljudsko društvo kao cjelinu, ili barem za gotovo sva do sada poznata ljudska društva. Uloga psihičkih osobina pojedinaca i aspekti ponašanja pojedinaca u sukobu, predmet su istraživanja psihologije. Ekonomski aspekti sukoba, bilo da se radi o ekonomskim motivima kao pokretaču sukoba ili o utjecaju sukoba na gospodarstvo, u dobroj mjeri spadaju u područje istraživanja ekonomije. Podjela među različitim znanstvenim disciplinama nije uvijek oštra, a često su i pobrojani aspekti sukoba međusobno toliko isprepleteni da ih nije moguće odvojiti jedne od drugih. Kako je sukob fenomen koji se može proučavati sa stajališta mnogobrojnih znanstvenih disciplina, preduvjet modeliranja sukoba i proučavanja

modela sukoba je nužno – barem djelomično – poznavanje nekih od tih disciplina. I u ovoj knjizi prikazani modeli odnose se na niz fenomena u širokom rasponu znanstvenih područja. Budući da je pojedincu, pa čak i interdisciplinarnom timu autora, vrlo teško jednako dobro poznavati širok spektar znanstvenih disciplina, razumljivo je da su moguće i manje faktografske i terminološke pogreške, zbog čega se čitateljima unaprijed ispričavam.

Radi znanstvene objektivnosti i potrebe da istraživački rad donese konkretne rezultate potrebno je, svjesno, uložiti napor za što većom vrijednosnom neutralnošću pri istraživanju društvenih sukoba (Schellenberg, 1996.). Unatoč tomu, zbog svih patnji, razaranja i ostalih teških posljedica koje uzrokuju, nasilje i nasilni sukobi, s razlogom, imaju izrazito negativan vrijednosni predznak, a razrješavanje takvih sukoba dobiva visoko pozitivnu vrijednosnu oznaku, općeprihvaćenu u svijetu. Takvog vrijednosnog opredjeljenja ne mogu se odreći ni znanstvenici koji se bave proučavanjem sukoba. Ne treba čuditi vrlo živa znanstvena aktivnost u području izučavanja metoda smirivanja i prevencije sukoba, pogotovo kad se tomu doda i velik praktični značaj ovih istraživanja. Stoga ćemo i u ovoj knjizi kratku diskusiju o metodama smirivanja i prevenciji sukoba iznijeti već u ovom, uvodnom poglavlju, dok će o ostalim fazama sukoba biti više riječi u poglavljima koja slijede.

1.1.1. Metode smirivanja sukoba

U svakom pojedinačom slučaju pitanje smirivanja sukoba trebalo bi biti vezano uz pojam pravednosti (o kojem je vrlo teško načelno govoriti, a posebno ne tako da se propišu opća pravila pravednog postupanja koja bi vrijedila u svim situacijama), ali na žalost i uz pojam ostvarivosti, koji je često uvjetovan odnosom snaga i drugim realnim ograničenjima. Međutim, načelno je zanimljivo spomenuti opće zaključke koje su teoretičari i praktičari uspjeli oblikovati na temelju šireg pozitivnog i negativnog iskustva stečenog u raznim kriznim situacijama.

Riemann (2000.) klasificira metode smirivanja sukoba u tri kategorije.

- Smirivanje sukoba (*conflict settlement*): pristup promatra sukob kroz teoriju igara. Ideja se sastoji u tome da se izvana nametnu takvi uvjeti koji akterima omogućuju da dođu do održivog stanja u kojem su svi pobjednici (*win-win*), tj. da igru shvate kao igru s ne-nultom sumom. Ne traži se pravednost ili rješavanje uzroka sukoba, nego se nastoji djelovati na donositelje odluka kao na racionalne aktere nudeći im određene pogodnosti u zamjenu za odustajanje od sukoba i povećavajući cijenu koju moraju platiti ako žele nastaviti sa sukobom. Ukratko, to je menadžerski pristup problemu.
- Rješavanje sukoba (*conflict resolution*): pristup proizlazi iz teorije ljudskih potreba. Nastoje se ukloniti uzroci nasilja koji ugrožavaju potrebu za identitetom, sigurnošću, pravdom, priznanjem, hranom, sigurnošću, sudjelovanjem, razvitkom. Metoda rješavanja sukoba zasniva se na dijalogu sukobljenih strana kojim treba prepoznati i riješiti probleme koji vode do nezadovoljstva i nasilja.
- Preoblikovanje sukoba (*conflict transformation*): pristup objedinjuje prethodna dva pristupa uz dodatak rada s bazičnim skupinama. Inzistira se

ne samo na pristupu “odozgo prema dolje”, nego i na pristupu “odozdo prema gore”. Nastoje se ostvariti preduvjeti za razvoj kooperativnih odnosa, zbog čega se teorija naziva “nenasilnom teorijom” smirivanja sukoba. Ona dopušta i naglašavanje prijepornih pitanja i jačanje tenzija, uz uvjet da ne dođe do nasilja, ako se smatra da bi njihovo rješavanje dovelo do društvenog napretka (no pitanje je prema čijim kriterijima se mjeri napredak – prema shvaćanjima pojedinih pripadnika mirovnih pokreta i organizacija iz svijeta ili prema shvaćanjima lokalne zajednice).

Kaufman (1996.) u prilično kontroverznom članku u kojem se zalaže za etničke podjele kao jedino moguće trajno rješenje etničkih sukoba, analizira i ostale, teorijske mogućnosti rješavanja sukoba, te navodi da se etnički sukobi mogu smiriti na nekoliko načina.

- Vojnom pobjedom jedne strane (alternativno: asimilacijom jedne strane) – sama vojna pobjeda nije trajna, novi sukob je moguć čim pobijeđeni dovoljno ojača.
- Restrukturiranjem identiteta tako da se postojeći etnički identiteti zamijene nekim novim nekonfliktnim identitetom – ovo rješenje zahtijeva godine sustavnog rada.
- Podjelom vlasti tako da manjina participira u odlučivanju, podjeli radnih mjesta i državnih investicija, te da ima pravo veta na sve odluke koje se tiču njezinih vitalnih interesa – ovo rješenje se temelji na dobroj volji i međusobnom povjerenju, kojeg u sukobu nema.
- Izgradnjom države, odnosno međunarodnim protektoratom dok na slobodnim izborima na vlast ne dođu političari koji bi bili u stanju sami riješiti uzroke sukoba na miran način – često se ovom rješenju ne vidi kraja, jer izbori ne daju očekivani rezultat, a državne institucije su preslabe da bi omogućile rješavanje problema.

Kaufmanova analiza otvara mnogo ozbiljnih pitanja. Kritika ove analize moguća je sa stanovišta kojeg iznosi Smith (2000.): za nastanak sukoba nisu dovoljne samo nepravde i razlike, nego i ciljana politika koja će ih eksploatirati. Prema tomu, mirotvorno djelovanje je moguće ako se takva politika eliminira, a tada nije potrebno stvarati etnički čiste teritorije kako bi se spriječio nastavak sukoba.

Govoreći o mogućim pristupima smirivanju sukoba (ne nužno nasilnoga, nego bilo kakvog društvenog sukoba), Schellenberg (1996.) navodi: prisilu, pregovore i pogađanje, presuđivanje (na sudu), posredovanje i arbitražu. U pokušaju smirivanja određenog sukoba može se primijeniti zajedno više metoda. Zanimljive su i Schellenbergove definicije “rješavanja sukoba”. Prva, šira, tvrdi da je “rješavanje sukoba bilo koja vidljiva redukcija društvenog sukoba”, a druga, uža, objašnjava da je rješavanje sukoba “vidljiva redukcija društvenog sukoba koja nastaje kao rezultat svjesnog dogovora oko spornih pitanja” (1996.: 9). Šira definicija prihvaća i upotrebu sile ili efekte događaja izvan kontrole sudionika u procesu (npr. prirodne promjene) kao načine rješavanja sukoba. Druga definicija traži da se sukob rješava dogovornim i svjesnim pristankom svih zainteresiranih strana.

U uvodu svoje knjige Szayna (2000.) kaže da postoje samo dva načina regulacije etničkog sukoba.

- Eliminacijom razlika – metodama genocida, prisilnog transfera populacije, odcepljenjem/secesijom, i integracijom/asimilacijom.
- Upravljanjem razlikama – metodama hegemonističke kontrole, arbitražom treće strane, kantonizacijom/federalizacijom i ustavnošću/podjelom vlasti.

Pritom dodaje: “Zbog toga što povjerenje potrebno za upravljanje razlikama nestaje kad sukob započne, nije slučajno što uklanjanje razlika postaje preferencija i što mnogi etnički i društveni sukobi završavaju u dugotrajnim i krvavim obračunima, ponekad pomiješanima s pokušajima genocida ili potpune eliminacije druge strane” (2000.: 4).

Navedene analize predstavljaju samo jedan dio ukupno postojećih. Većina ih je, zapravo, prilično pesimistična u odnosu na mogućnosti stvarnog rješavanja ili smirivanja sukoba na neki intuitivno “pravedan” način. No one, isto tako, ne negiraju sasvim mogućnost pronalaženja i institucionaliziranja nekih eventualno racionalnijih načina inkorporacije društvenih promjena u društvene sustave, nego što su to sukobi u kojima se koristi nasilje.

1.1.2. Prevencija sukoba i potreba za modelima

Pojam “prevencija društvenog sukoba” danas je u širokoj upotrebi. Interes svjetske znanstvene i stručne javnosti za mogućnosti prevencije društvenih sukoba u posebnom je porastu od završetka Hladnog rata naovamo. “Transformacija međunarodnog sustava, koja se dogodila prijelazom bipolarnog Istok – Zapad sustava na ‘novi svjetski poredak’, potakla je nove interese, te se pažnja pomakla s ideologije više prema pitanjima održivosti postojećeg međunarodnog sustava. Simptomatično za ovu promjenu među nacionalnim i internacionalnim akterima jest oživljavanje interesa za pitanja poput identiteta, etniciteta, religije, jezika, ekologije i nacionalizma”² (Rupesinghe et al., 2001.: 401). Novi pristup međunarodne zajednice – predvođene Ujedinjenim narodima – društvenim sukobima obilježen je rastom svijesti o tome da “novi tipovi sukoba traže razvoj sposobnosti ranog upozoravanja na pojavu sukoba koji bi omogućili veću učinkovitost preventivne diplomacije” (Rupesinghe et al., 2001.: 401).

U javnosti se relativno često upozorava na nedostatak političke volje za prevencijom, prešutno pretpostavljajući da je uz postojanje volje sama prevencija čisto tehničko pitanje, dok u stvarnosti baš i nije tako (Schmid, 2001.). Naime, još uvijek ne postoji sustav koji bi omogućio pouzdano predviđanje eskalacije društvenih kriza u sukobe (Harff, 2001.) te bi konstrukcija jednog takvog sustava zasigurno pomogla u stvaranju izraženije političke volje za prevencijom (Gurr i Harff, 1996.).

Identifikacija zabluda u vezi s prevencijom sukoba ukazuje na potrebu složenije analize konteksta korištenja tog termina. Ta će analiza otkriti da termin “prevencija sukoba” u

² Premda se u prvi mah može činiti kako pitanja ekologije nemaju mnogo veze s ostalim navedenim pitanjima, podsjećanje na definiciju ekologije kao znanosti o odnosima i utjecajima živih organizama međusobno i prema okolini o kojoj više ili manje ovisi, ukazuje na važnost ekologije za bilo koji sustavski, holistički orijentirani pristup fenomenima vezanim uz ljudsko društvo, pa tako i za pristup društvenim sukobima. (Zahvaljujemo dr. Eniu Jungwirthu što nam je skrenuo pozornost da je ekologija samo prividni uljez u navedenom.)

većini slučajeva podrazumijeva prihvaćanje nekoliko pretpostavki, čija će jasna artikulacija omogućiti bolje razumijevanje teškoća prisutnih pri pokušajima izrade sustava za potporu preventivnih aktivnosti, kao i pri nastojanju izučavanja društvenih sukoba općenito.

Osnovna pretpostavka termina “prevencija sukoba” zasniva se na tome da društveni sukobi nisu predeterminirani nekim posve iracionalnim silama izvan ljudske kontrole, nego ih je moguće sprečavati, no ta pretpostavka ujedno povlači i još neke, od kojih izdvajamo četiri koje se čine ključnima.

Kao prvo, sam izraz “prevencija sukoba” uglavnom se odnosi na sprečavanje korištenja nasilja u sukobu. Može se zastupati stav da nije potrebno sprečavati apsolutno svaki sukob u društvu. S obzirom na to da je sasvim prirodno da postoje razlike među stavovima i interesima pojedinaca i skupina u društvu, mnogi se sukobi uzrokovani takvim razlikama uspješno rješavaju pomoću društvenih institucija (npr. tržišnim mehanizmima), bez upotrebe nasilja te takve sukobe nema potrebe sprečavati (Schellenberg, 1996.). Prevencija sukoba, dakle, uglavnom podrazumijeva prevenciju ulaska sukoba u fazu u kojoj sukobljene strane koriste nasilje.³ Važno je, međutim, primijetiti da takva upotreba termina pretpostavlja “vremenski uređeno”, sekvencijalno odvijanje sukoba prema određenim stadijima ili fazama,⁴ pri čemu je prepoznavanje i otkrivanje sukoba u ranoj fazi, u kojoj još nije došlo do upotrebe ili eskalacije nasilja, ključno za poduzimanje preventivnog djelovanja. Naime, za sukobe, koji bi se odvijali posve kaotično u vremenu, prevencija očito ne bi imala puno smisla.

Drugo, prevencija sukoba pretpostavlja da je prepoznavanje pojedinih faza (a onda i rane faze) sukoba moguće, tj. da je moguće otkriti i prepoznati određene signale – indikatore⁵ – s promatranog područja koji govore o kojoj je fazi sukoba riječ. Čak i kad bi se sukobi odvijali pravilno u vremenu, ne bismo od toga mogli imati osobite koristi ako tu pravilnost ne bismo mogli na neki način otkriti i prepoznati – u konkretnom slučaju prevencije ne bi bilo moguće razabrati da je riječ upravo o ranoj fazi sukoba.

Treća pretpostavka odnosi se na mogućnost generalizacije, tj. pretpostavlja se da su indikatori faza sukoba za većinu sukoba isti ili barem slični. Naime, ako bi se sukobi i odvijali po fazama, te čak i posjedovali indikatore faza, od toga još uvijek ne bi moglo biti naročite koristi sve dok indikatori pojedinih faza ne bi bili isti ili slični za velik broj sukoba. Tek tada, na osnovi indikatora uočenih u konkretnom slučaju te na osnovi indikatora uočenih u ranijim slučajevima, možemo zaključivati o kojoj je fazi sukoba riječ.

Problem usporedbe s “ranijim slučajevima” vezan je uz četvrtu, čisto praktičnu, pretpostavku o potrebi prikupljanja podataka o sukobima. Naime, ako se sukobi i odvijaju po fazama i

³ Rano upozoravanje može se definirati kao “sustavno prikupljanje i analiza informacija iz različitih kriznih područja u svrhu anticipiranja eskalacije nasilnih sukoba, razvoja strateških odgovora na takve krize i prezentacije opcija ključnim akterima u svrhu potpore njihovom donošenju odluka” (Schmeidl i Adelman, 1997.; citirano prema Schmid, 2001.: 293).

⁴ Primjerice, NATO-ov Generic Crisis Management Handbook definira “životni ciklus krize” (*crisis life cycle*) kao povijest razvoja krize kroz svoja stanja, počevši od stanja stabilnosti, preko stanja rasta intenziteta do stabilizacije na nekoj novoj razini ili intenzitetu krize (*Generic Crisis...*, 1997.: II-14).

⁵ Ti “indikatori” ne moraju nužno biti kvantitativni.

posjeduju indikatore pojedinih faza koji su isti ili slični za velik broj sukoba, to nam još uvijek ne može bitnije pomoći sve dok ne posjedujemo svojevrsnu bazu podataka na osnovi koje možemo uspostaviti vezu između pojedinih indikatora i pojedinih faza, jer tek tada postaje moguće klasificirati konkretan, promatrani slučaj sukoba.

Jasna artikulacija svih ovih pretpostavki važna je jer nam ona rasvjetljava ulogu znanstvenog proučavanja sukoba, te mjesto i ulogu izgradnje formalnih modela sukoba. Na osnovi navedenog možemo općenito reći da većina istraživača proučava društvene sukobe kako bi upoznala njihov razvoj i otkrila indikatore koje je moguće povezati s pojedinim fazama sukoba. Dakako, postojanje korelacija pojedinih indikatora s pojedinim fazama ne mora nužno značiti postojanje uzročno-posljedičnih veza. Zbog toga se i grade teorije kojima se nastoje otkriti i objasniti uzročno-posljedične veze među indikatorima i fazama.

Gdje je u svemu tome uloga formalnih modela? Općenito, možemo navesti dva mjesta gdje modeli mogu biti od koristi: prvo, pri otkrivanju obrazaca korelacije između pojedinih indikatora i faza sukoba, te drugo, prilikom izgradnje teorija o uzročno-posljedičnim vezama među indikatorima i fazama. Pri tome odmah možemo ustvrditi da će svrha prvih biti više prediktivna, a drugih više eksplikativna.

Jedan od najvažnijih općih zaključaka navedenog razmatranja svakako je taj da je mogućnost konstrukcije pouzdanog sustava za prevenciju društvenih sukoba uvjetovana dobrim poznavanjem i razumijevanjem fenomena društvenih sukoba. Što potpunije poznavanje i što sveobuhvatnije razumijevanje društvenih sukoba izuzetno je važno za učinkovitu prevenciju jer smanjuje opasnost da se nedovoljno promišljenim, samo naizgled "preventivnim" djelovanjem izazovu još kakvi poremećaji društvenog sustava. Učinci takvoga djelovanja mogli bi u konačnici ugroziti ili čak poništiti preventivne učinke te još više zaoštriti postojeći sukob.